

הרב יהודה שחור שליט"א
ד"ן בבית הדין הרבני האזרחי, רחובות

מצוות כבוד אב כגורם בקביעת מקום הדין

ראשי פרקים

- א. כפיפות הנتابע לדין בעירו של התובע משום כבוד אב
- ב. אין כופין על מצוות כבוד אב, שמתן שכחה בצדיה
- ג. שיטות הראשונים בbaarור הcpfיה בצדקה והשלכות לקביעת מקום הדין
- ד. מחלוקת הפסקים האס ב"ד רשאי לכפות על קיומם מ"ע שמתן שכחה בצדיה
- ה. התובע חולץ אחר הנتابע – מעיקר הדין או מכח תקנה?
- ו. זכות הנتابע מכח תקנה – השלכות לכבוד אב
- ז. זכות הנتابע מכח מוחזקתו – השלכות לכבוד אב
- ח. זכות לבית דין לקבע מקום הדין
- ט. סיכום

א. כפיפות הנتابע לדין בעירו של התובע משום כבוד אב

קיים לעניין מקום הדין שהATABע הולך אחר הנتابע ולבן אם הATABע והATABע גרים במקומות שונים ידונו ב"ד שבמקומו של הנتابע וכן פסק הרמ"א חורי"ם יד, א.

מקרה חריג לדין זה פסק הרמ"א (שם) וויל: "אב שיש לו תביעה על בנו צרייך לילך הבן עעיף שהוא הנتابע אחר אביו כמו שנتابאר (ביו"ד סי' ר"מ)". דין זה הובא גם ברמ"א בהלכות כבוד אב ואם יו"ד רם, ח וויל: "בן שיש לו דין עם אביו והאב הוא טובע הבן, צרייך הבן לילך אחר אביו עעיף שהבן הוא נתבע ודרכו בעיר אחרת שזהו כבוד אביו אבל האב חייב לשפט לבן הוצאות דאיינו חייב לכבודו ממש בן (במהר"יק שורש נח) כמו שנتابאר".

זה הינו, כשהATABע הוא האב, יכול הוא לחייב את הבן הנتابע להתodium בבי"ד שנמצא במקומו של האב בנויגוד לכלל, מקום הדין נערך בבי"ד שנמצא במקומו של הנتابע.

הלכה זו מיושמת אף כיום ומעוגנת בתקנות הדין שהותקנו ע"י מועצת הרבנות הראשית לישראל וחבר דיני בית-הדין הרבני הגדול. בתקנות הדין בבתי דין הרבנים בישראל התשנ"ג נקבע בתקנה זו שהמשפט במקומות הנتابע והתובע הולך אחר הנتابע. בתקנה י"א נקבע: "תביעה של הורה נגד בו אפשר להגיש גם לבית-הדין של מקום הורה, ובית הדין יחליט אם ההוראות הנוספות הקשורות בכך יחולו על התובע".

ב. אין כופין על מצוות כבוד אב, שמתן שכבה בצדיה

הלכה זו שמחייבים את הבן להתדיין בעירו של האב משום כבוד אב תמורה. בחולין קייב נאמר:

אודה כי איותה לההוא גברא שלא היה מוקר אבוה ואמייה כפתוחה אמר לו שבקוחו דעתניא כל מצוות עשה שמתן שכבה בצדיה אין בית דין שלמטה מזוהרים עליה.

ורשי"י שם כתוב ווז"ל: "שמתן שכבה בצדיה – למען יאריכו ימיך (שמות כ) לכך פירש מתן שכבה למאר אס לא תקיימנה זהו עונשו שלא תקבל שכר".

סביר גמורא בחולין שאין לכפות על מצוות כבוד אב ואם כי זו מצווה שמתן שכבה בצדיה (למען יאריכו ימיך) וכן מובא בב"י יו"ד ס"ס רם, וברמ"א יו"ד רמ, א: "אין בית-דין כופין על מצוות כבוד אב ואם דהוי ליה מצוות עשה שמתן שכבה בצדיה שאין בית דין כופין עליה".

נמצא שפסק הרמ"א סותרים זה את זה. מצד אחד פסק הרמ"א שאין כופין על מצוות כבוד אב ואם, ומайдך פסק הרמ"א לחייב את הבן הנتابע להתדיין בעירו של התובע משום כבוד אב ולכוארה ממשען אף יכפו על כך.¹

¹ ר' מאיר אריק בשווית אמריו יושר ח"א סי' לח כתוב לשואל שרצה לחיב אשה לבוא למקום הבעל (מדין כבוד): "ויל' ציע גם בגין שחביבليل' מקום אביו, אם אומר שאין רצינו לדון רק בעירו כדין טובע הולך אחר הנتابע, אם יכולם לדzonו כמסרב כי יתכן שדי' זבן מהוויב לילך למקום אביו הוא מצד מצוות כבוד אב לאין בי"ד כופין ע"ז דהוא מ"ע שמתן שכבה בצדיו" (ערלת ערף).

תגבות המחבר: מסתמכת לשון הרמ"א והפוסקים נראה יותר שיש מקומות לכוף את הנتابע לדון בעירו של אביו התובע משום כבוד אב ודלא כשו"ת אמריו יושר שכטב שצ"ע אם יכולם לדzonו כמסרב. כך גם נראה מלשונו של מהורי"ק בתשובה בשורש נח שהיה מקורו של הרמ"א בדין זה. חנדו במהורי"ק היה באמא שתבעה את בנה והבן ממאיון להתדיין בעירה של האם וכותב מהורי"ק לבן ווז"ל: "הנני גור עלייך נה"ש (נדוי חרם שמთא) שתוך שנים עשר יום אחרי יגע כתבי זה לידע... שתבא... מקום אשר היא שם

ג. שיטות הראשונים בbaar הcpfיה בצדקה ותתשלכות לקביעת מקום הדין

והנה בgenerally (ב"ב ח'ב וככבות מט'ב) מובא שכפו לתת הצדקה ושאלו התוס' (ב"ב ח'ב תוד'ה אכפיה, כתובות מט'ב תוד'ה אכפיה וחולין קי'ב תוד'ה כל) הרי מצות הצדקה היא מצוה שמtan שכחה בצדקה (כי בכלל הדבר הזה ירכך) ומדוע קופין עליה.

ובתוס' הניל' הובאו כמה הסברים:

- א) הcpfיה בצדקה הייתה בדברים בלבד (ר"ית).
- ב) הcpfיה נעשתה לאחר שקיבלו עליהם שיכופו אותן גבאי הצדקה (ר"ית).
- ג) בצדקה קופין כי יש גם לאו (לא תאמץ את לבך ולא תקופז) (ר"י).
- ד) ב"יד אינם מחויבים ומזהירות לכפותו (ריצב"א וכן משמע בירושלמי ומשמע דרשאין לכפותו).
- ה) בני העיר קצבו כמה יתנו לצדקה ולכך קופין כי רשאין בני העיר להסיע על קיצתן (תוס' בכבות).

יש לבחון האם תירוצי מושך יועילו לעניינו. התירוץ שהcpfיה מועילה כי קיבל עלייהו (ב) יכול להסביר מדוע יש תוקף לתקנות הדיון שкопאות במקרה זה כבוד אב ויסודות מדין קבלו עלייהו. ברם עדין צרך עיון מדוע פוסק הרמ"א באופן כללי חייב את הנتابע – הבן בכבוד אב ולהתדיין בעירו של אביו התובע גם כאשר אין מצב של קבלו עלייהו. גם בתקנות הדיון לא הוחלט על דין זה רק מצד קבלו עלייהו אלא צוין פסקו של הרמ"א ב"יד רם סעיף ח כמקור לדין זה (ראה במקורות לתקנות הדיון תש"ך). כיו"ב לפי ההסבר (OTOS' בכבות) (ה) שהcpfיה בצדקה כי איירי בקצבו וכשайн בני העיר

לזרת עמה לדין... ואל תחטא מגוירתי זאת פן ח"ו ותכווה בגחלת רבותי יצ"ו". המהר"יך אינו מסתפק בקביעה שהנתבע חייב בכבוד אב אלא גוזר עליו נזוי חרם ושמטה. ומשמע שזו כפיה בדרجة חמורה אף יותר מאשר כפיה בדברים שמורתה לפ"ת. כפיה בדברים מצאנו כאשר אב לא זו בניו שמעל גיל שיש והאב אותו אמיד שיש לו ממון הרואין לכופו מדין הצדקה. במקרה זה גוערין בו ומכלימין אותו ומカリיזם עליו בצויר שהוא אכזרי פחותות מעור טמא שזו אפרוחיו מבואר בכבות מט'ב ובשו"ע אביה"ע עא. ומשמע של מנדים אותו. מכאן שנדוי חמור מכפיה בדברים. בדברי המהר"יך שגורר נזוי (נחי'ש) בגין כבוד אב בעניין מקום הדין נראה שיש מקום לכופן הנتابע בכם.

להטייע על קיצון לא ברור מדוע קופין על הנتابע את מקום הדין כבוד אב.

גם לפי החשבר שבצדקה יש לאו ולכן קופין על הצדקה (א) לא מובן מדוע יכפו על מקום הדין בגין כבוד אב.

לפי ר' ר'ת (א) ניתן לכפות במ"ע שמתן שכחה בצדקה כשהכחיה היא בדברים (וראה ט"ז יו"ד רמ סק"א דשרי קצר כפיה). גם לשיטה זו צ"ע שהרי ברמ"א נראה שאנו עושים כפיה גמורה ולא רק קצר כפיה או כפיה בלבד. מחייבים את הנتابע להתדיין במקומו של התובע מצד כבוד אב ואם יסרב ניתן אף להוציא ממנו ממון.

ד. מחלוקת הפסיקת האם בי"ד רשאי לכפות על קיומם במ"ע שמתן שכחה בצדקה

לפי השיטה שיסודה בירושלים שבמצוות עשה שמתן שכחה בצדקה רשאים לכפות אך אין מחייבים לכפות (ד) נוכל לישיב שאלתנו. באם אכן יש רשות לבב"ד לכפות במ"ע שמתן שכחה בצדקה נהי דין חובה לכפות אך מאחר ורשאין, لكن ניתן להבין מדוע קופין על כבוד אב לענין מקום הדין, אך אין זה פשוט שדעה זו מוסכמת לכוי"ע וכפוי שנואר.

שיטת זו שמקורה בירושלמי הוזכרה בתוסט' לעיל בשם הריצב"א והובאה ברמ"א (חו"מ צ,טו) בשם תשובה הרמב"ן. משום כך פסק הרמ"א שםמצוות השבת העבות היא מצוות עשה שמתן שכחה כתוב בצדקה ולכן אין בי"ד של מטה מחייבין לכוף עליה אבל אם רוצים לכוף הרשות בידם.

הסתמ"ע (צז סקל"ו וביתר אריכות בס"י קז סק"ב) כותב שהתוס' והרא"ש חולקים וסוברים שבמ"ע שמתן שכחה בצדקה אין בי"ד רשאים לכפות והסבירים עמו קצות החשן (קז סק"א) וציין שהרמב"ם והטור משמע שאין רשאן לכפות. ואילו הש"ץ (ס"י צז סק"י וס"י קז סק"א) סובר שכוי"ע סבירי כהורמ"ב"ן שרשאן לכפות.

השו"ע (חו"מ קז,א) כותב שלפני תקנת הגאנונים אין קופין את היורשים לפרווע חוב אביהם ממטלטלי אבל מצוה עליהם לפרווע חוב אביהם והרמ"א לא העיר על כן.

הסתמ"ע (סק"ב) מביא דברי הטור שאין קופין כי זו מצוות כבוד אב שמתן שכחה בצדקה ותמה הסמ"ע מדוע הרמ"א לא פסק כאן כתשובת הרמב"ן

שהביא בס"י צו גבי השבת העבות שנהי שלא מחייב לכהן אך רשאי לכהן. וכיוצ"ב קשה על הרמ"א ביו"ד סי' רם גבי מצוות כבוד אב שאין כופין ולא ציין הרמ"א שרשאין לכפות.

הש"ץ (קוז סק"א) סובר שדין של הרמב"ן שרשאין לכהן מוסכם לכוי"ע (וכפי שהזכירנו לעיל) וambilר שדין זה פשוט ולכן הרמ"א לא טרח לציין בכל מקום וסמן על מה שהזכירו בס"י צו גבי השבת העבות.

הסמ"ע (קוז סק"ב) סובר שיש מחלוקת הראשונים האם רשאין בי"ד לכהן במ"ע שמתן שכחה בצדיה ומשום כך כותב הטעם"ע שהרמ"א דקדק בדבוריו. מכיוון שיש מחלוקת הפוסקים סובר הרמ"א שמספק אין רשאין לכהן כאשר בכפיה אלו נחברים כמציאות מידו. לפיכך, בכבוד אב אין כופין את הבן כי חרי זה "יכאלו באנו להוציא מידו שיטריה נפשו במקומות שיש פלוגתא בדבר" ולכן גם אין כופין היורשים להוציא ממון שרשותם שאינו משועבד (מטלטליין) כדי לפروع חוב אביהם "משא"כ" בהשבת העבות דמשכון עומד ברשות הלואה ולא מיקרי החזאה מידו במה שכופין אותו (את המלה) להסביר העבות".²

מכאן עולה שלפי הרמב"ן והריצב"א וכן פוסק הש"ץ רשאין בי"ד לכהן על כבוד אב ונוכל בכך להבין מדוע כופין ממשום כבוד אב על מקום הדין (ונצטריך להסביר שמאחר ובדרך כלל רשאין לכהן, כאן הוחלט מסיבות כלשון שכופין ולא נתנו אפשרות לכל בי"ד לשקלול האם לכפות או לא). ברם, לפי הסמ"ע והकצתו יש ראשונים שחולקים וסוברים שאין רשאין לכהן ולודיזהו עדין צ"ע מודיע כופין בכבוד אב בעניין מקום הדין.

וגם לפי שיטת הסמ"ע שמספק רשאין לכפות כאשר אין הכחיה מוציאה מיידי המוחזק צריך עיון שהרי בכפיה על מקום הדין אנו כופין את הנتابע לטורה בגוףו ולכלת להתדיין במקום רחוק ולפי הסמ"ע בכך זה אין כופין (וכפי שתכתב גבי מצוות כבוד אב בכללה שאין כופין אותו שיטריה נפשו כישיש

² הרב אריה אסלין הקשה דלא כוארה לפי הסמ"ע המלה נחשב כמוחזק במשכון ולכן כתוב הסמ"ע (טי' צז בסמ"ע סקמ"יד ובפרישה סקל"יד וכע"ז בקצת"ח שם סק"י) דלבעה"ת אם החזיר לולה כסות יום ביום בעדים ע"פ שלולה נאמן לטען החזרתי (למשכון) למלה אין הוא נאמן לטען פרעתו החוב תוך זמן ומינו במשמעותו החזרתי דהוי ספק בוגمرا (מיגו נגד חזקה אין אדם פורע תוך זמן) ולא מהני להוציא דהמלוה מוחזק במשכון (זה ש"ץ צז סק"י פlige וסובר ד מהני המיגו וכ"ג בנתיבות) ומאחר ולפי הסמ"ע המלה מוחזק במשכון צ"ע מש"כ בバイור שיטת הרמ"א זכופין המלה להסביר העבות דלא מיקרי החזאה ממוחזק.

מחלקת אם קופין). יתכן ונמצא אולי ישוב לדברים לכשנדוں בדברי האחרונים בגדר הדין של מ"ע שמתן שכחה בצדיה אין קופין עליה³.

ה. התובע הולך אחר הנتابע - מעיקר הדין או מכח תקנה?

ונראה שיש מקום לישוב נוסף של שאלה זו לאחר שנברר מהו גדר הדין שהתווער הולך אחר הנتابע. דין זה נפסק ברמ"א חוי"מ י"ד, ובבאור גדר הדין ישנה שאלה בסיסית. כיצד מותיבש הכלל שהתווער הולך אחר הנتابע עם דברי הגمرا בסנהדרין לאב, שבוכoch על מקום הדין קייל' שעבד לווה לאיש מלואה וידונו לפי רצון המלווה וכ"פ הרמב"ס פ"ו דסנהדרין ובשו"ע חוי"מ ר"ס י"ד ולא רק בהלוואה אלא גם בתביעות נוספות. מדו"ע פסק הרמ"א שלנתבע עדיפות לעניין מקום הדין כאשר לפי הגمرا והפוסקים יש עדיפות לתובע.

בביאור גדר הדין של התובע הולך אחר הנتابע וишוב הסתיירה הניל' בין זכות התובע לזכות הנتابע ראה מה שכתבתי באricsות בכתלנו ט"ו עמי 383 ואילך והעליה ממש שהכל שהתווער הולך אחר הנتابע נובע משתי סיבות עיקריות:

א. זכות הנتابע מעיקר הדין

- 1) כי הוא מוחזק במומו (בעל העיטור אותן ב' בירושין ע"פ הירושלמי, גרא"א וכי"ג בחכם צבי ובעשר המשפט).
- 2) כי הוא מוחזק בגופו ואין לחייבו לлечת לדון במקום אחר (שוו"ת שיבת ציון סי' צח).

ב. זכות הנتابע נוצרה כתקנה שאינה מעיקר הדין. יסוד התקנה:

- 1) לטובת הנتابע – מפני הרמאין ומחשש לתביעות סרך (לבוש וכנסה"ג).
- 2) תקנה לטובת התובע (או לטובת הציבור) שהנתבע יהיה "ציית דין"
(מהריב"ל חי"ג סי' צז וכן מבין האג"ם חוי"מ חי"א סי' ה בדעת הגראייה).
- 3) תקנה (לטובת הציבור) למנוע קטטות היכן בי"ד חשוב יותר
(מהרשב"ס).

³ ובאחרונים דנו בכך מכמה אגפים כגון בשיטת ר"י שכשיש לאו קופין ועוד וראה בב"ב חמש"כ בקובץ שעורים ובעורי ר"ש רוזובסקי וכן במל"ם לגבי הענקה ועוד ואכמ"ל.

ו. זכויות הנتبע מכח תקנה - השלכות לכבוד אב

והנה, לפי השיטה שהכלל שהנתבע הולך אחר הנتبע יסודו בתקנה לטובת הנتبע מחייב לתביעות סרק יש לישב בפשיות שכאש נגד החשש לתביעות סרק ניצבת מצוות כבוד אב הוחלט שלא לתקן התקנה ויחזור עיקר הדין שיש זכות לתובע. דהיינו, אנו לא כופין את הנتبע משום כבוד אב אלא שכאש יש כבוד אב לא עשינו תקנה לטובתו וחוזר המצב לעיקר הדין. (וכע"ז כתבו בהלכה פסוקה חווימ סי' יד הע' 140). כיוצא בו ייל שם זו תקנה לטובת הציבור אויז במקומות כבוד אב לא תקנו וכמו"כ אם זו תקנה לטובת התובע (שהנתבע יהיה "ציטת דיןאי") יכול התובע לומר אי אפשר בתקנ"ח ولكن כשייש מצוות כבוד אב יוכל האב-התובע לכוף את הבן הנتبע לדון במקום האב.

ז. זכויות הנتبע מכח מוחזקתו – השלכות לכבוד אב

לפי השיטות שהכלל שהנתבע הולך אחר הנتبע הוא מעיקר הדין כי הנتبע הוא מוחזק עדין צrisk עיון מודיע בغالל כבוד אב יכפו את הנتبע לדון במקום התובע ואף יוציאו ממנו ממון הרי אין כופין על מצוות כבוד אב.

לפי השיבת ציון מוחזקתו של הנتبע היא בגוף שאין להטריחו למקום אחר והיה אולי מקום לומר, שכל עוד אין הנتبע מוחזק במקומות העניין מקום הדין אלא רק מוחזק בגופו בכח"ג שרי לכפות משום כבוד אב. אך הסבר זה דחוק כי במצוות כבוד אב בדרך כלל הטיראה היא בגוף ולא במומו (שהרי אם יש לב ממון, כבוד האב הוא בגופו של הבן אך במומו של האב) ואעפ"כ קייל שאין כופין את הבן לטרוח בגופו משום כבוד אב דהוי מ"ע שמתן שכחה בצדיה. גם לשיטות שהנתבע מוחזק במומו לעניין מקום הדין לא מצאנו ישוב לשאלתנו.

ח. זכויות לבית דין לקבוע מקום הדין

לענין יתכן לישב שאלת זו כלהלן. בעניין מקום הדין עסקנו בשאלת האם קביעת מקום הדין היא זכותו של התובע או זכויות הנتبע. אך יש מקומות לומר שיש גם זכות לביה"ד לקבוע את מקום הדין. ביה"ד קבוע בעירו אין יכול להחליט באופן שורירותי שלא לדון בתביעה כלשהו ללא סיבה מוצדקת. אך כאשר יש סיבה מוצדקת רשאי ביה"ד עצמו להחליט שאין הוא דין

בתביעה כאשר יש בי"ד במקום אחר שיכול לדון בה וממילא ידון בתביעה ביה"ד הקרוב ביותר שמחוץ לעיר זו (casus siam non in iudea utrumque in iudea et in iudea non in iudea utrumque in iudea). והנתבע יזון בכך ביה"ד הקרוב ביותר לעיר).

במקרה בו אב תובע את בנו והם אינם גרים באותו עיר חיבת הבן-הנתבע, מושום כבוד אב, לוותר על זכותו כמוחזק (בגופו או במונו) לעניין מקום הדין. על פי מה שביארנו אין כפין את הבן על חייבתו זה כי זו מצוה שמונת שכחה בצדקה. ברם, חייבו של הבן סיבה מוצדקת לפיה רשאי ביה"ד שבעירו של הבן-הנתבע להחלטת שהוא לא מוכן לדון בתביעה כי לפי ההלכה חייב הבן לדון בעירו של האב. ביה"ד אין רוצה לסייע לבן לעבור על מצוות כבוד אב ולהיות שותף לכך וזה סיבה מוצדקת מאד שבגינה רשאי ביה"ד לסרב לדון ולקבוע שיזונו במקום אחר. כיווץ בזה רשאי גם ביה"ד בעיר הקרובה למקומות הננתבע לסרב לדון בתביעה מושום כבוד אב וכן יכולן לסרב כל שאר בתים הדין שמחוץ לעירו של התובע. נמצא שבמקרה זה ישאר רק ביה"ד אחד שמושם לדון בתביעה והוא ביה"ד שבעירו של התובע. במקרה שיש ביה"ד אחד בלבד והוא בעירו של התובע פשיטה שאין הננתבע רשאי לומר שההתובע חולך אחר הננתבע כי אין ביה"ד במקומו של הננתבע וממילא יכול התובע לכורף את הננתבע להתקדים ביה"ד שבעירו של התובע.

נמצא, שדין של הרמ"א שמחיבין את הבן-הנתבע לדון בעירו של האב-התובע איינו כפיה על מצוות כבוד אב אלא תוכאה דמILLA. מושום חיבת הבן במצוות כבוד אב רשאי ביה"ד שבעיר הננתבע שלא לדון בשואית וממילא יכול התובע לכורף את הננתבע לדון בעיר התובע.⁴

⁴ מהרי"ק, שתשובתו היא מקור לדברי הרמ"א כתוב שאם הבן יאלץ להוציא חוצאות כדי לבוא למקום אמו – יהיה עליה לפרוע. ניכרים הדברים שתשלום זה נובע מכך שנפסק להלכה כי כבוד אב משל אב ולא משל בן. אם קביעת מקום הדין נעשית מתוך או בפנים (בתי הדין הקרובים מסרביהם לדון) הבן יאלץ לлечט למקומות התובע בהעדדר בית דין אחר, אין סיבה לחיבת האב לשאת בחוצאות]. (ועל אף מהרי"ק הוסיף: "ויאם כי באולי לא היה הדין נתון לנו [ר' ר' ל' – לחיבת האב בחוצאות] מ"מ כדי שלא יהיה לך שום פתרון מה לחלק אמרתך כי, והיה מקום לדוחק שאנו זכאי לחוצאות כי נאלץ לлечט למקומות התובע מהדין ולא ממצאות כבוד, נראה שכוננותו לכך שאף אם כבוד משל אב, כדי שלא לצער האב יש להוציא ממון (וכאן מדובר בצעיר ואף בזיוון, כפי שכותב מהרי"ק), ועוד ייל עפ"י מש"כ הרב"י (ו"י ר' מ') שאף שאינו חייב לחסוך כיטו אם יחרס כיטו בשבלו, בכלל מוצאות כבוד הוא, ומסתבר שהוא כוונת מהרי"ק שייתכן ומה דין לא היה תקין וכי לחוצאות. שוייר שהכת"ס בשוו"ת יו"ד סי' קח באור בדבורי מהרי"ק "ויאם כי באולי לא היה הדין נתון לנו" באנון הקודם, מעד בזיוון. (הערות ערוץ).

תגובת המתרב: כבר אב נעשה במננו של אב לא במננו של הבן. ומשו"ח פסק הרמ"א (ו"י ר' מ') שהבן הננתבע צריך לדון במקומות האב חיבת שלם לבן הוצאות. כאשר ביה"ד שבעירו של הבן – הננתבע מסרב לדון בתביעה (ויה"ה שאר בתים

הבאנו לעיל הדעה שביה"ד רשאי לכוף על מ"ע שמתן שכחה בצדיה. ישנה דעתה שביה"ד אינו רשאי לכוף כפיה רגילה אך כפיה קצר או כפיה בדברים קופין. מסתבר שגם החולקים וסוברים שאין בייח"ד רשאי לכפות ואפילו לא כפיה בדברים יודו שאם יש תוצאה דמילא של כפיה עקיפה באופן פאיסבי של שוא"ת שנובעת מזכות של צד שלישי דכה"ג לכוי"ע שרי ואני נחשב כלל כפיה על המזויה. משום כך נלע"ד לדפי כל השיטות יובן מדוע יכפו את הבן הנتابע לדון בעירו של האב התובע.

ח. סיכום

מדובר הRam"א ומהר"יק שהוא מקורו של הרמ"א מסתבר שיש מקום לכוף בבי"ד את הבן-הנתבע משום כבוד אב לדון בבי"ד שבמקום התובע בוגוד לכל הרגיל שהתובע הולך אחר הנتابע. ולכאורה קשה הרי אין קופין על מצות כבוד אב שמתן שכחה בצדיה. ומשום כך בשוו"ת אמריו יושר נשר בצדיע אם יכולים לדון הבן כמסרב כאמור בהערה לעיל.

הבאנו שלושה הסברים בישוב העניין:

- 1) יש שיטה שאין חייבים אך רשאים לכוף על מ"ע שמתן שכחה בצדיה.
- 2) יש דעתות שזכות הנتابע, שהתובע הולך אחר הנتابע יטודה בתקנה וכייל שבמקום שיש כבוד אב לא תיקנו.
- 3) לפי השיטה שהנתבע מוחזק ולכנן התובע הולך אחר הנتابע ייל שמשום חיומו של הנتابע לכבד את אביו נהי שאין קופין אותו אך בייח"ד שבעירו רשאי להסתלק מלדון ומילא ידונו בכך בייח"ד שבעירו של התובע. אין זו כפיה אלא תוצאה דמילא.

הדין בלבד בייח"ד שבעירו של התובע) הכוונה היא כפי פסק הרמ"א דהיוינו שבתי הדין האחרים מסרבטים לדון בתביעה כשהאב – התובע דורש לדון בעירו (של האב) רק אם האב מוכן לשלם והוצאותיו של הבן בגין קיום מקום דין במקומו של האב (כאשר יש לאב).

[בדרך אגב יש להעיר שבתקנות הדיון תש"ך נקבע שההוצאות הכרוכות בקיים הדיון בבייח"ד של מקום ההורה יהול על ההורה. בתקנות הדיון תשניאג נקבע שביה"ד יחוליט בעניין החוצאות הנוספות. ישנים מקרים שבהם מחויב הבן (מדינה צדקה ואו מדין כבוד אב) להאכיל את האב מכספי הבן (כגון כישיש לבן ואין לאב וראה שוי"ע ורמ"א יי"ד רמה, ובנו"כ). יתכן ומשום כך שונמתה התקנה באופן שביה"ד יחוליט בעניין החוצאות הנוספות].